

A magyar családtámogatási rendszer prioritásai¹

LENTNER CSABA – SÁGI JUDIT – TATAY TIBOR

Priorities of Hungarian Family Support System

The study is focusing on the aims and operational tools of the renewed Hungarian family subsidising system. After depicting the unfavourable tendencies of the demographic layouts, it is mentioning the main elements of the redistribution and subsidy policies, together with their planned efforts. The authors are interpreting the framework of the study and the applicability of the subsidising policy in the possible broadest context of family relations, child carrying and home settlement, which are the inter-connected and cross-accelerating elements of the system.

Bevezetés

Magyarország Alaptörvénye a családokra mint a nemzet fennmaradásának alapjaira tekint.² Ennek szellemében támogatja a gyermekvállalást,³ sőt, a családok védelmét sarkalatos törvény is szabályozza.⁴ E jogszabály alapgondolata, hogy a gyermekek születése és a családok gyarapodása nélkül nincs fenntartható fejlődés és gazdasági növekedés.⁵ Megfogalmazza azt a követelményt is, hogy a gyermekvállalás nem eredményezheti a család szegénységbe süllyedését, ami viszont a gazdaságpolitika eszközrendszerének családtámogatásra történő fókuszálását vetíti előre. Vagyis a fiskális és monetáris mechanizmusok végső célja az legyen, hogy a családokat anyagi értelemben fenntartó munkaadót (családfenntartókat), a családi támogatásokat illetve a vállalati bérpolitikára hatást gyakorló kormányzati fiskális politikát, és az általános közgazdasági feltételrendszert (kezelhető infláció, hitelhez jutás lehetősége, pénzügyi

1 A tanulmányt megalapozó kutatásokhoz az Emberi Erőforrások Minisztériuma Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárságának vezető munkatársai konzultációkat biztosítottak, amelyért a tanulmány szerzői hálás köszönetüket fejezik ki.

2 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.), L. Cikk (1) bekezdés.

3 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.), L. Cikk (2) bekezdés.

4 2011. évi CCXI. törvény a családok védelméről.

5 Bővebben a témáról: NAGY Zoltán (2017): *Problémafelvetés a fenntartható közfeladat-ellátással kapcsolatban*. MultiScience-XXXI. microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference, Miskolc, University of Miskolc. NAGY Zoltán (2011): Fenntartható költségvetési elvonások rendszere a környezetvédelem területén. *Publicationes Universitatis Miskolciensis Series Juridica et Politica*, 29. évf. 1. sz. 247–258.

stabilitás nemzetgazdasági, vállalati és háztartási szinteken) úgy kell alakítani, hogy a családok kohéziója, gyarapodása, gyermekvállalási hajlandósága folyamatosan erősödjön.⁶ Érdemes tehát figyelmet szentelni a családok pénzügyi tudatosságának és pénzügyi kultúrájának fejlesztésére is, mivel az így megteremtett stabilitás kedvezően befolyásolja a családalapítási döntéseket.⁷ Vagyis a gazdasági növekedés jótékony hatásait a háztartások, a gyerekeket vállaló, nevelő családok egyaránt élvezzék, majd megerősödött pozíciójuk által a nemzetgazdaság bővített újratermelési folyamatainak még erősebb résztvevőivé váljanak, így, összességében, az általános közjólét erősödjön. Ezt a nézőpontot erősíti meg Szilovics Csaba: „[l]ényeges előrelépést jelentett az Alaptörvényben a társadalmi igazságosság felé a gyermekek nevelését támogató költségek állami elismerése. Új elem a magyar alkotmány- és adójogban, hogy az Alaptörvény XXX. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy a gyermeket nevelők esetében e tevékenység kiadásait figyelembe kell venni az adókötelezettség meghatározásakor. Ez a megközelítés példaértékű és a nemzeti alkotmányokban szokatlan módon tesz hitet a gyermeknevelés fontossága mellett.”⁸

A 2010 után megváltozó magyar törvényi⁹ szabályozás és a hozzá illeszkedő pénzügyi politika, családtámogatási rendszer azon alapfilozófia mentén araszol, hogy harmonikusan működő, anyagi biztonságban élő családok nélkül nincs jól működő társadalom.¹⁰ Az állam ennek szellemében segíti a munkavállalást, a bérek, az elkölthető jövedelmek növelését, illetve a családi élet munkával való összeegyeztetését. A törvényalkotó a családok védelmét, a családok jólétének, anyagiakban és lélekszámban való gyarapodását az állam, az önkormányzatok, a civil szervezetek, a médiaszolgáltatók és gazdasági szereplők együttes feladatává tette. Jó oka van az aktív állami szabályozásnak, hiszen Magyarországon a népességszám jelentősen csökkent az elmúlt évtizedekben, sőt, hathatós beavatkozások nélkül, a demográfiai helyzet tovább romolhat. A gyermekvállalás további csökkenése pedig kétségessé teheti a gazdasági növekedés fenntarthatóságát, az alapjául szolgáló minőségi és lélekszámbeli munkaerő utánpótlást, de legfőképpen a nemzet fennmaradását.

Magyarországi és európai demográfiai folyamatok

Egy közösség csak akkor marad fenn, ha az elhunytak helyére új nemzedékek tagjai lépnek. A népesség nagysága, a társadalom korösszetétele hatással van a gazda-

6 Hatásmechanizmusokról részletesen: NAGY Zoltán – PRUGBERGER Tamás (2011): A lakossági hitelezéssel kapcsolatos szabályozási problémák. *Competitio*, 10. évf. 1. sz. 44–51.

7 Lásd BÁRCZI Judit – ZÉMAN Zoltán (2015): A pénzügyi kultúra és annak anomáliái. *Polgári Szemle*, 11. évf. 1–3. sz. 101–108.

8 SZILOVICS Csaba (2012): *Az igazságos és arányos közteherviselés kialakításának magyarországi feltételeiről*. Pécs, Inter-Szféra Kft., 71.

9 A törvények szerepéről lásd: KECSKÉS András (2015): Inside and Outside the Province of Jurisprudence. *Rechtstheorie*, 46. évf. 4. sz. 465–479.

10 Lásd részletesen: SZILOVICS Csaba (2015): Az egykulcsos adó igazságosságáról. *Jura*, 21. évf. 1. sz. 136–142.

ság szerkezetére, teljesítőképességére. A demográfiai változások hatása hosszú távú, a kedvezőtlen változások a későbbiekben nehezen vagy egyáltalán nem módosíthatók.¹¹ Gazdasági szempontból a népesség nagysága meghatározza a munkaerő kínálatát, a fogyasztás nagyságát. A korösszetétel ezek mellett hatással van többek között a szociális rendszerekre, mint például az egészségbiztosítási rendszerre és a nyugdíj-rendszerre, jövőbeli gazdasági kilátásokra.¹²

Napjainkban a születésszám alacsony Európában. Némely országban kiemelkedően magas a gyermektelenek száma. A múltbeli tendenciákat vizsgálva megállapítható, hogy a II. világháború után a nyugat-európai országokban a születésszám gyorsan emelkedett. Az 1930-as, 1940-es években születettek által alkotott családok gyermektelenségi mutatói alacsonyak voltak. A növekedésnek indult gazdaságokban a házasodási és gyerekvállalási kedv a születések számának emelkedéséhez vezetett. A jóléti gazdaságokban a javuló anyagi helyzet lehetővé tette, hogy az emberek viszonylag fiatalon családot alapítsanak és gyerekeik szülessenek.¹³ A kelet-európai országokban társadalmi elvárásként élt tovább, hogy az emberek fiatalon vállaljanak gyermeket. Ezt ösztönözte a politika is, valamint a nyugati térséghez képest a fogamzásgátlás sem volt fejlett. Az előbbieik okán a gyermektelenség mértéke alacsony volt. Mindez lényegében így maradt az 1960-as években születettekig.

A társadalmi változások (az individualizmus erősödése, az önkiteljesítés igényének növekedése, a hagyományos családi formák sebezhetősége, a késői gyerekvállalás, a nem hagyományos együttélési formák terjedése, a létbizonytalanság, a növekedő munkahelyi elvárások) a gyerekvállalás ellen hatottak. A nyugat-európai országokban az 1940-es évektől, a kelet-európai országokban az 1960-as évektől ezek az okok egyre inkább elfordították a szülőképes korú generációkat a gyerekvállalási szándéktól.

A kelet-európai országokban az 1990-es évek elején lezajlott rendszerváltozással legtöbb országban a korábbi családalapítási modellek megváltoztak. A termékenységi ráta visszaesett, a születések száma csökkent.¹⁴

A 21. század elején Európa legtöbb országában az előző évtizedekhez képest is tovább csökkent a születések száma. A teljes termékenységi arány a legtöbb európai országban a reprodukcióhoz szükséges 2,1 alatt van. A kutatók ezek okaként számos kulturális gyökerű tényezőt neveznek meg, amelyek az életviszonyokból,

-
- 11 SZILAS István (2015): Sikeres-e a magyar családpolitika? *Pénzügyi Szemle Online*, Vitaforum. 2015. május 5. Elérhető: www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/sikeres-e-a-magyar-csaladpolitika-1
- 12 BOTOS Katalin – BOTOS József (2012): Nyugdíjrendszerünk jövője. In KOVÁCS Erzsébet szerk.: *Nyugdíj és gyerekvállalás*. Budapest, Gondolat Kiadó, 115–123.
- 13 SOBOTKA, Tomáš (2017): *Childlessness in Europe: Reconstructing long-term trends among women born in 1900–1972*. In KREYENFELD, Michaela – KONIETZKA, Dirk (eds.): *Childlessness in Europe. Contexts, Causes, and Consequences*. Springer, Ch. 9.
- 14 BEAUJOUAN, Eva – SOBOTKA, Tomáš – BRZOWSKA, Zuzanna – ZEMAN, Kryštof (2017): Has childlessness peaked in Europe? *Population and Societies*, No. 540. 1–4.

illetve a társadalom felfogásából vezethetők le. A 2007–2008-tól kezdődő válságidőszak¹⁵ a gyermekvállalást, -nevelést is megnehezítette.¹⁶

A „tisztán” gazdasági megfontolások szerinti gyermekvállalás haszna egyre kisebb. A költség-haszon megközelítésben a gyerekek a családban már nem jelentenek a családi gazdaság számára munkaerő-utánpótlást. Ugyanakkor a gyereknevelés költségei egyre magasabbak. A hosszabb iskolai tanulmányok, a szülői otthonból való későbbi elköltözés, valamint a kitolódó munkába lépés mind a szülőkre rónak többletköltségeket. A munkapiacra már kilépett nők átmenetileg kiesnek a munkából, ami elmaradt jövedelmek formájában okoz gazdasági költségeket.¹⁷

Szintén a gazdasági kérdések közé sorolható a lakáshoz jutás kérdése. A gyermekvállalás napjainkban is szoros összefüggést mutat a lakáshelyzettel.¹⁸

Magyarországon a születések száma a rendszerváltás utáni első évtized végére hozzávetőleg 95 000-re csökkent. A születésszám ezután 2000 és 2008 között a 95 000 és 100 000 közötti szinten stagnált. 2008-tól 2010-re jelentős további csökkenés történt, a születésszám 90 000 körüli szintre esett. Ezt követően 1994-ben és 2015-ben 91 500 körül alakult. Az elkövetkező években a szülőképes korosztályokba tartozó nők száma csökkenni fog, így a gyermekvállalási hajlandóság növekedése mellett is alacsonyabb lehet a születések száma.¹⁹

Az alacsony magyar termékenységi arány magyarázó tényezői közt szerepel, hogy a gyerekvállalást egyre későbbi korra halasztották a nők a rendszerváltozás utáni Magyarországon. A halasztás mögötti okként az iskolában töltött idő hosszabbodása áll elsősorban. Ugyanakkor a fiatalok hangsúlyos faktornak tartják a gyerekvállalást

15 Érdekesképp megjegyzendő, hogy a 2007-es válságot az ingatlanalapú jelzáloghitelekből képzett értékpapírok USA-beli piacának bedőlése okozta. Ez is mutatja az otthonhoz jutás nehézségeit, hiszen számos esetben a kiskeresetű, gyenge hitelképességű családok vettek fel jelzáloghitelt, amit később nem tudtak törleszteni. Lásd: KECSKÉS András – HALÁSZ Vendel (2010): A siker díja vagy a bukás ára? A vállalati vezetők javadalmazásának elmélete a pénzügyi válság tükrében. *Jogtudományi Közlöny*, 65. évf. 4. sz. 180–181.

A válság magyarországi hatásairól a bankszektorban lásd: SÓVÁGÓ Lajos – GÁCSI Roland – BÁRCZI Judit – CZEGLÉDI Csilla – HAJÓS László – ZÉMAN Zoltán (2014): The Effects of and Risk Management Related to the Credit Crunch in Hungary. *BIATEC*, 22. évf. 7. szám, 22–26.; TÓTH József – ZÉMAN Zoltán: A bankmenedzserek javadalmazása Európában. *Külgazdaság*, 60. évf. 7–8. sz. 81–101.

16 LENTNER Csaba (2011): *Possibilities of Earning Living of Young People – Before and After Sub-Prime Crisis*. In: SCHMIDT, Peter – BARTENBERGER, Martin (eds.): *Growing Up Under Globalisation: Health of children and juvenes*. Wien, Club of Rome, 2–9.

17 VASKOVICS László (2000): A posztadoleszcencia szociológiai elmélete. *Szociológiai Szemle*, 2000/4. 3–20.

18 SZALMA Ivett – TAKÁCS Judit (2012): A gyermektelenséget meghatározó tényezők Magyarországon. *Demográfia*, 55. évf. 1. sz. 44–68.

19 KAPITÁNY Balázs – SPÉDER Zsolt (2015): *Gyermekvállalás*. In: MONOSTORI Judit – ÖRI Péter – SPÉDER Zsolt (szerk.): *Demográfiai portré 2015*. Budapest, KSH NKI, 41–56.

láshoz a stabil gazdasági háttér, azaz a munkahely meglétét, illetve a lakáshelyzetük megoldását.²⁰

A gyermekvállalási hajlandóság csökkenésének okaiként Spéder megfogalmazza, hogy a rendszerváltás után a társadalmi szerkezetben, az intézményrendszerben bekövetkező változások kedvezőtlen közeget teremtettek a gyerekvállalásnak.²¹ Tanulmányában hivatkozik arra, hogy a gyerekvállalási hajlandóságot a munkaerőpiaci bizonytalanságok, a változó családtámogatási rendszer ugyancsak visszavetették.

A szociológusok és demográfusok szerint az európai országokban és Magyarországon is komplex társadalmi folyamatok állnak a gyerekvállalási hajlandóság csökkenése mögött. A tradicionális létformák felbomlása, a fogyasztói társadalmakban az egyének családokhoz való viszonyulásának átalakulása olyan minőségi változások, amelyek születésszámokra gyakorolt hatását bizonyára nehéz számszerűsíteni. Ezeket a mélyen a kultúrában gyökerező faktorokat várhatóan nehéz megváltoztatni, ugyanakkor gazdasági eszközökkel korlátozottan befolyásolhatók.

A gyerekvállalási hajlandóság mögött gazdasági tényezők is meghúzódnak. A stabil gazdasági háttér megteremtéséhez az állam is hozzájárulhat. A hazai közgazdasági gondolkodásban 2010-et követően egyre erőteljesebben jelentek meg a gyermekvállalás gazdaságpolitikai eszközökkel történő segítésére irányuló javaslatok,²² miután sikeres fiskális, majd monetáris konszolidációra került sor.²³ A háztartások a pénzügyi konszolidáció,²⁴ majd növekedési pályára terelt gazdaság jótékony hatásait az anyagi-lakásfenntartási terhek mérséklődésében,²⁵ hitel adósságaik konszolidálásában,²⁶ majd egy dinamikus bérnövekedésben érzékelhetik.

20 BÁLINT Lajos – FÖLDHÁZI Erzsébet – GÖDRI Irén – KOVÁCS Katalin – MAKAY Zsuzsanna – MONOSTORI Judit – MURINKÓ Livia – PONGRÁCZ Tiborné (2011): *Demográfiai jövőkép*. NFFT Műhelytanulmányok No 1., Budapest, KSH Népeségtudományi Kutató Intézet.

21 SPÉDER Zsolt (2014): *Demográfiai folyamatok: születések, halálozások, korösszetétel*. In KOLOSI Tamás – TÓTH István György szerk.: *Társadalmi Riport*. Budapest, TÁRKI. 63–82.

22 GIDAY András (2012): Életciklus-szemlélet és a társadalombiztosítás bevételei. *Polgári Szemle*, 8. évf. 3–6. sz.

23 Bővebben a témáról: MATOLCSY György (2015): *Egyensúly és növekedés*. Budapest, Kairosz Kiadó.

24 KOLOZSI Pál Péter – BANAI Ádám – VONNÁK Balázs (2015): A lakossági deviza-jelzálog hitelek kivezetésének időzítése és keretrendszere. *Hitelintézeti Szemle/Economic and Financial Review*, 14. évf. 3. sz. 60–82.; LENTNER Csaba – ZÉMAN Zoltán (2016): Handling Crisis – Role in the Economy (Manipulace s krizi – role v ekonomice). *Modern Science – Moderna Veda*, 2016/3. 45–58.

25 LENTNER Csaba (2015): *A vállalkozás folytatása számviteli alapelvének érvényesülése közüzemi szolgáltatóknál és költségvetési rend szerint gazdálkodóknál – magyar, európai jogi és esztörténeti vonatkozásokkal*. In LENTNER Csaba szerk.: *Adózási Pénzügytan és Államháztartási Gazdálkodás*. Budapest, NKTK. 763–784.

26 Bővebben: KOLOZSI Pál Péter (2015): *A lakossági devizahitelek elterjedésének és kivezetésének vizsgálatra intézményi megközelítésben*. In LENTNER Csaba szerk.: *Devizahitelezés Nagy Kézikönyve*. Budapest, NKTK. 193–222.

Családpolitika, családtámogatási rendszer

A fejlett országokról általánosan elmondható, hogy rendelkeznek családpolitikával, családtámogatási rendszerrel. Az állam a családpolitikájában határozza meg a gyerekvállalás ösztönzését, a gyerekevelés segítését. A családpolitika szűkebb értelmezésben felfogható a gyerekeket nevelő családokat támogató állami juttatások és szolgáltatások összességéként. Ebben a fogalmi keretben közvetlen támogatás a pénzben kifizetett juttatás, ilyen a családi pótlék, az adókedvezmény pedig közvetett juttatás.²⁷ A családtámogatási rendszer azokat a szociálpolitikai eszközöket foglalja magában, amelyek a gyerekek nevelésében a társadalom közös felelősségét fejezik ki. A gyerekeveléshez való közösségi hozzájárulás az állami újraelosztó rendszeren keresztül valósul meg.²⁸

A magyar kormányzat 2010 után újrafogalmazta családpolitikáját, családtámogatási rendszerét. A támogatási rendszer két alapvető pillére lett a 2011-ben bevezetett családi adókedvezmény és a 2012-ben elinduló otthonteremtési támogatási rendszer. Az elmúlt években mindkét pillér változott. Mind összegükben, mind elérhetőségükben a családok szempontjából kedvező irányú átalakításokon mentek keresztül.

Családi adókedvezmény

A 2011. január 1-jétől hatályos új családi adózás gyökeresen különbözik az eddigi hazai adószabályozásoktól.²⁹ A legfőbb újítás – és egyben a nyugat-európai modellekhez közelítő elem – mindenképp az, hogy az új törvény nem adóban meghatározott kedvezmény, hanem adóalap-csökkentés érvényesítését teszi lehetővé.³⁰ A családi adókedvezmény a gyermeknevelés támogatását szolgálja. A családi kedvezmény az összevont adóalapot csökkentő kedvezmény, amelyet a jogosult (jellemzően a családfenntartó) – jogosultsági hónaponként – az eltartottak számától függően a kedvezményezett eltartottak után érvényesíthet.

A családi adókedvezmény 2011-től vált jelentőssé. Ettől az évtől a családok egy és két gyermek esetén gyermekenként havi 62 500 forint, míg három gyermek vállalásától gyermekenként havi 206 250 forint kedvezményt számolhattak el a jövedelmükkel szemben. Az intézkedés hatására lényegesen mérséklődött a gyermekes családok személyi jövedelemadó terhe: egy átlagos munkabérrel rendelkező gyermeket nevelő

27 GAUTHIER, Anne H. (2000): *Public policies affecting fertility and families in Europe: A survey of the 15 member states*. Sevilla, European Observatory on Family Matters, Low Fertility, Families and Public Policies. 1–17.

28 DARVAS Ágnes – MÓZER Péter (2004): *Kit támogassunk? Esély*, 15. évf. 6. sz. 64–99.

29 Lásd részletesen: SZILOVICS Csaba (2007): *Stabilitás és kiszámíthatóság a természetes személyek adóztatásában 1985–2005 között. A magyar jogrendszer átalakulása*. Budapest, Gondolat–ELTE-ÁJK. 814–815.

30 Családi adókedvezmény: speciális esetek, egyértelmű válaszok. *Adózóna*, 2011. 09. 02. Elérhető: http://adozona.hu/szja_ekho_kulonado/20110901_csaladi_adokedvezmeny (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

szülő a 2010-es nettó fizetésénél akár 10–20%-kal is többet kaphatott 2011-ben, illetve a többgyermekes családok többsége teljes mértékben mentesült a személyi jövedelemadó fizetése alól.³¹

2012-ben a családi adókedvezmény mértéke a megelőző évhez képest nem változott, azonban a szuperbruttósítás részbeni kivezetésével a fizetendő adó mértéke csökkent. Megjegyezzük azonban, hogy az adócsökkenés egyértelműen az egy- és kétgyermekes családoknál jelentkezett, a többgyermekes családok esetében csak a magasabb jövedelműeknél.³² Ez azt jelentette, hogy – az adókedvezmény szempontjából – a későbbi évekre nézve méltányossá vált az egy- és kétgyermekesnek és a három, illetve többgyermekeseknek járó családi kedvezmény közötti különbség csökkentése. Ezt a méltányosságot a 2015-től hatályos szja-törvény juttatta érvényre az adórendszerben. 2016-tól a kétgyermekes családok családi kedvezménye növekszik. Az öszszevont adóalapot csökkentő kedvezmény mértéke évről évre emelkedik úgy, hogy a családoknál havonta ottmaradó adó gyermekenként 2018-ra 20 000 forintra nő.³³

2015-től a családi adókedvezmény kiegészült a családi járulékkedvezménnyel. Ez utóbbi azonban csak akkor érvényesíthető, ha a családi adóalap-kedvezményre az összevont adóalap csak részben nyújt fedezetet. Különbség, hogy míg a családi adókedvezmény az adóalapot mérsékli, addig a családi járulékkedvezmény a fizetendő járulék összegét mérsékli. Egészen pontosan a fennmaradó családi kedvezmény összegének 2015-ben a 16%-át, 2016-tól a 15%-át lehet a járulékokból leírni. A családi járulékkedvezmény érvényesítése nem érinti a biztosított társadalombiztosítási ellátásokra való jogosultságát, illetve az ellátások összegét.³⁴ A kedvezmény kiterjesztése az egyéni járulékokra alapvetően a három vagy több gyermeket nevelő családokat, illetve a két gyermeket nevelő egyedülállókat érinti kedvezően.³⁵

A fentiekből következően a családi kedvezmény 2016. január 1-jétől hatályos változásai részben a személyi jövedelemadó kulcsának csökkentése (16%-ról 15%-ra), részben a kétgyermekes családoknál a kedvezményezett eltartottak után járó kedvezmény összegének emelkedése.³⁶

31 Januártól indul a családi adózás. *Adózóna*, 2010. 12. 30. Elérhető: http://adozona.hu/archive/20101230_ado_adokedvezmeny_csalad_csaladiadozas_gy (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

32 Ki akarja használni a családi kedvezményt? Keressen havi félmilliót! *Adózóna*, 2011. 10. 19. Elérhető: http://adozona.hu/szja_ekho_kulonado/20111019_adotorveny_csaladi_kedvezmeny? (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

33 Így honorálja az adórendszer a gyermeknevelést. *Adózóna*, 2014. 08. 23. Elérhető: http://adozona.hu/altalanos/Igy_honorolja_az_adorendszer_a_gyermeknevel_VUT713 (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

34 Családi járulékkedvezmény: erre figyeljen az szja-bevalláskor! *Adózóna*, 2017. 03. 22. Elérhető: http://adozona.hu/szja_ekho_kulonado/Csaladi_jarulekkedvezmeny_erre_figyeljen_az_E0XKEV (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

35 Kiszivárgott: itt vannak a bővített családi kedvezmény részletei. *Adózóna*, 2013. 10. 10. Elérhető: http://adozona.hu/tb_jarulekok_nyugdij/Kiszivargott_itt_vannak_a_bovitett_csaladi_D203D5 (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

36 Gyermek utáni kedvezmények: változások 2016-ban. *Adózóna*, 2016. 01. 15. Elérhető: http://adozona.hu/2016_os_valtozasok/Gyermek_utani_kedvezmenyek_valtozasok_2016b_RQ1J5D (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

2017-ben az érvényesíthető családi kedvezmény havonta és kedvezményezett eltartottanként a következőképpen alakul: 66 670 forint (adóba átszámítva: 10 000 forint) egy eltartott, 100 000 forint (adóba átszámítva: 15 000 forint) két eltartott, 220 000 forint (adóba átszámítva: 33 000 forint) három vagy több eltartott esetén.³⁷ Látható tehát, hogy az adórendszer arányosan több kedvezményt juttat két, majd három, illetve több gyermek eltartása esetén. 2017-től ráadásul tovább bővült a családi kedvezményre jogosultak köre: a családi kedvezményt nemcsak a gyermek és a vele közös háztartásban élő hozzátartozói közül egyikük, hanem a vele közös háztartásban élő, a gyermek szülőjének hozzátartozója is igénybe veheti.

A kedvezmények igénybevételének nagyságrendjét a 2015 évi adatok alapján érzékeltetjük. Családi kedvezmény címén 2015-ben összesen 1 097 000 fő, azaz a bevallást benyújtó magánszemélyek 23,7%-a csökkentette adóalapját. Az összességében érvényesített adóalap-kedvezmény volumene 1218,6 milliárd forintot tett ki. A 16%-os adómértékkel számítva ez összesen 195 milliárd forint adókedvezményt jelent. 2015-ben év közben összesen 35,1 milliárd forint értékben érvényesítettek az adózók családi járulékkedvezményt. A személyi jövedelemadó bevallásokban további 10,2 milliárd forint értékben történt elszámolás családi járulékkedvezmény címén visszaigényelhető összegként, míg 0,2 milliárd forint mértékben vallottak a kedvezmény jogosulatlan igénybe vétele miatt befizetési kötelezettséget. Így összesen 45,1 milliárd forint értékben csökkent az adózók adó-, illetve járulékfizetési kötelezettsége a családi járulékkedvezménnyel kapcsolatban 2015-ben.³⁸

A Nemzetgazdasági Minisztérium közlése alapján a családi adókedvezmény 2011-es bevezetésétől 2017 végéig a családoknál maradó összeg mintegy 1335 milliárd forint a számítások szerint.³⁹

Az otthonteremtési támogatási rendszer

A szociálisabb ihletésű támogatási rendszert újraélesztve⁴⁰ 2012-től indult az Otthonteremtési Program. Ennek egyik eleme a megújuló szociálpolitikai támogatás lett. Célja a lakással még nem rendelkezők lakásépítésének és lakásvásárlásának támogatása. A másik elem az otthonteremtési kamattámogatás, aminek rendeltetése

37 Családi kedvezmény 2017-ben. *Adózóna*, 2017. 01. 06. Elérhető: http://adozona.hu/szja_ekho_kulonado/Csaladi_kedvezmeny_2017ben_7J0LHI (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

38 Gyermek utáni kedvezmények: változások 2016-ban. *Adózóna*, 2016. 01. 15. Elérhető: http://adozona.hu/2016_os_valtozasok/Gyermek_utani_kedvezmenyek_valtozasok_2016b_RQ1J5D (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

39 Idén is népszerű a családi adókedvezmény. *NGM*, 2017. 04. 08. Elérhető: www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-minisztrium/hirek/iden-is-nepszeru-a-csaladi-adokedvezmeny (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

40 Érdemes megjegyezni, hogy a magyar jogrendszerbe a befektetési alapokhoz hasonló, úgynevezett „szabályozott ingatlanbefektetési társaságok” 2011-ben kerültek bevezetésre. A jogalkotó célja az ingatlanfejlesztés felfuttatásának elősegítése volt. A szabályozott ingatlanbefektetési társaságok jelentősége azonban még elhanyagolható. Lásd: KECSKÉS András (2016): A szabályozott ingatlanbefektetési társaságok Magyarországon. *Controller Info*, 4. évf. 4. sz. 20–24.

kamattámogatott hitelek nyújtása volt, amely új lakás vásárlására, építésére, használt lakás vásárlására, lakás korszerűsítésére használható fel. Másodlagosan ez a forma a bajba jutott adósok segítségét is célozta. Az otthonteremtési kamattámogatás felhasználható lett késedelmes jelzáloghitellel vagy felmondott kölcsönrel terhelt lakóingatlan vásárlásához, valamint hátralékos hiteladós által kisebb lakás vásárlásához.⁴¹

A magyar gazdaság teljesítményének javulása és a költségvetés stabilizálódása lehetővé tette 2015-ben a támogatási rendszer továbbfejlesztését, így a vissza nem térítendő támogatás körét kiterjesztették a használt lakások vásárlására is.⁴² Továbbra is rendelkezésre állt a kamattámogatott hitel igénybevételének lehetősége lakás építésekor, illetve vásárlásakor; ezen felül további kedvezményt jelentett az adó-visszaigénylés. A kedvezmények már kiterjedtek az egy gyermekkel rendelkezőkre vagy az egy gyermeket vállalókra is. A vissza nem térítendő családtámogatási kedvezmény (csok) és a kamattámogatott hitel maximálisan megkapható összege emelkedett.

2015 júliusától a családok otthonteremtési kedvezménye használt lakás vásárlására és új lakás építésére és vásárlására is felhasználhatóvá vált, összege a jogosultsági feltételek alapján 500 000 forint és 3 250 000 forint között változott.

2016 elejétől a támogatási összegek emelkedtek, ugyanakkor a használt lakások vásárlására és az új lakás vásárlásra vagy építésére megkapható összegek már jelentős eltérést mutattak. Egyértelműen kifejeződött, hogy a kormány az új lakások építését részesíti előnyben. 2016. január 1. után az egy gyerek után igényelhető családi otthonteremtési kedvezmény 600 000 forint, két gyerek után 2 600 000 forint, három vagy több gyerek után 10 000 000 forint lett maximálisan. A vissza nem térítendő támogatás mellett 10 000 000 forint kamattámogatott hitel felvételére is megteremtették a lehetőséget, és az új lakást építők 5 000 000 forint általános forgalmi adó visszaigénylésére is jogosulttá váltak.

A 2016 elejétől életbe lépett változások, majd a 2016-ban több lépcsőben megtörtént módosítások a támogatási rendszer igénybevételi feltételeinek további finomhangolását célozták. A módosítások alapvető vonása volt, hogy az igénybevétel feltételeit kedvezőbbé tegyék, a támogatási rendszer lehetőségeivel a gyereket nevelő és vállaló családok minél szélesebb körben élhessenek. Ilyen változtatások voltak például a szülők korára, a megvásárolni kívánt lakások négyzetméterárára, a lakásnagyságra vonatkozó változtatások.

A családi otthonteremtési kedvezményt⁴³ 2015 második félévében 1179 millió forint összegben, 2016-ban pedig mintegy 50 000 millió forint értékben ítélték oda. Használt lakás vásárlására és lakásbővítésre 2015 második félévében 9700 millió forint értékben, 2016-ban pedig mintegy 26 000 millió forint értékben fogadtak be kérelmeket.

41 *Nagy reformkönyv.* (2017), Budapest, NGM. Elérhető: http://2010-2014.kormany.hu/download/0/60/80000/NagyReformkonyv-teljes_HU.pdf (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

42 NAGY Zoltán (2015): *A közpénzügyi támogatások rendszere és szabályozása.* In: LENTNER Csaba (szerk.): *Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás: Közpénzügyek és államháztartástan II.* Budapest, NKE Szolgáltató Kft. 203–223.

43 Ösztönzi a gyermekvállalást a CSOK. MTI/csalad.hu, 2017. 02. 21. Elérhető: <http://csalad.hu/2017/02/21/osztonzi-a-gyermekvallalast-a-csok> (a letöltés dátuma: 2017. április 30.)

A bevezetéstől eltelt idő alatt már 36 000 család vehette igénybe a családi otthonteremtési kedvezményt, amelynek értéke másfél év alatt hozzávetőleg 87 000 millió Ft összeget tett ki.

A rendelkezésre álló adatok (EMMI egyedi adatközlése) szerint 2016. január–július között hozzávetőleg 9000 család, a támogatást igénylők 63%-a igényelt a családi otthonteremtési kedvezmény mellé kamattámogatott kölcsönt is, 544 000 millió forint összegben. Ebből új lakás esetén 57%-os, használt lakás vásárlásánál 67%-os, bővítésnél pedig 24%-os volt a hitelfelvétel aránya. A három vagy több gyermek után járó, 2016. január 1-jétől bevezetett maximum 10 millió forintos kamattámogatott kölcsönt 1600 család vette fel. Ez az összes nagycsaládos érintett közel háromnegyede volt, a hitel értéke 13 700 millió forintot tett ki.⁴⁴

Összefoglalás helyett

Magyarországon a kedvezőtlen demográfiai folyamatok már évtizedekkel korábban felvetették a gazdasági növekedés fenntarthatatlan irányba konvergálását, illetve a családok anyagi, megélhetési viszonyainak negatív kilátásait. A 2010-ben megkezdett családtámogatási rendszer átalakításának a 2013-ra végrehajtott fiskális és monetaris konszolidáció és a megindult gazdasági növekedés jó alapot biztosít.

A gyermekvállalást, a gyermeknevelést, családalapítást, otthonteremtést támogató politika a társadalom életszínvonal javulását szolgálja, amelynek alapeleme a fizetőképes kereslet (bértömeg) folyamatos emelése, a lakhatáshoz szükséges közüzemi díjak hatósági árszabályozása (a költségek csökkentése, kormányzati kezelése), továbbá (második hullámban) a családi adókedvezmények, otthonteremtési támogatások, gyermeknevelést segítő intézkedések széles körű alkalmazása, amelynek részletes bemutatását és az első eredmények prezentálását adja a tanulmány.

44 Emberi Erőforrások Minisztériuma Család- és ifjúságügyért Felelős Államtitkárság egyedi adatközlése, 2016.